

ICHKI ISHLAR ORGANLARI XODIMLARINI TAYYORLASHDA SAMBO VA JANGOVAR SAMBONING O'RNI

**Azimov Azizbek
Nurullayevich**

*Jizzax viloyati IIB Ma'naviy-ma'rifiy ishlar va
kadrlar bilan ta'minlash xizmati boshlig'ining
mukofotlash masalalari bo'yicha yordamchisi*

Annotatsiya

Ushbu maqolada ichki ishlar organlari xodimlari, jumladan, tinglovchilar va kursantlarni tayyorlash jarayonida Sambo va uning Janovar Sambo ko'rinishining ahamiyati tahlil qilinadi. Maqolada ushbu jang san'atlarining tarixiy rivojlanishi, texnik jihatlari hamda ularning amaliy qo'llanilishi batafsil ko'rib chiqilgan. Sambo va Janovar Sambo ichki ishlar xodimlarining jismoniy va psixologik tayyorgarligini oshirishga qo'shgan hissassi ilmiy adabiyotlar va amaliy tadqiqotlar asosida yoritilgan. Shu bilan birga, Sambo mashg'ulotlarining ichki ishlar bo'linmalari o'quv dasturlariga integratsiya qilishning afzalliklari va dolzarbligi haqida ham to'xtalib o'tiladi.

Kalit so'zlar:

sambo, Janovar Sambo, ichki ishlar xodimlari, huquqni muhofaza qilish organlari tayyorgarligi, jismoniy tayyorgarlik, psixologik barqarorlik, jang san'ati, taktik tayyorgarlik, o'zini himoya qilish, nohalokatli usullar.

Abstract. This article examines the significance of Sambo and its variant, Janovar Sambo, in the training of internal affairs personnel, including trainees and cadets. It provides a detailed analysis of the historical development, technical aspects, and practical applications of these martial arts. The article highlights how Sambo and Janovar Sambo contribute to improving the physical and psychological preparedness of internal affairs officers, drawing upon scientific literature and practical case studies. Furthermore, the benefits of integrating Sambo training into internal affairs curricula are discussed, emphasizing its relevance and importance in law enforcement training programs.

Keywords: Sambo, Janovar Sambo, internal affairs personnel, law enforcement training, physical preparedness, psychological resilience, martial arts, tactical training, self-defense, non-lethal techniques.

Kirish

Hozirgi kunda ichki ishlar organlari xodimlarini jismoniy va ma'naviy jihatdan puxta tayyorlash muhim ahamiyatga ega. Bu tayyorgarlikda sportning jangovar turlari, xususan Sambo va jangovar Sambo o'zining alohida o'rniga ega. Ushbu maqolada

Sambo va jangovar Samboning ichki ishlar organlari kursantlari va tinglovchilarining tayyorgarligida qanday o'rin tutishi, ular uchun qanday foydalar keltirishi ilmiy va metodik jihatdan asoslanadi.

Sambo (o'zini himoya qilish va hujum qilishning yagona tizimi) — Sovet Ittifoqida ishlab chiqilgan kurash turi bo'lib, harbiy xizmatchilar va politsiyachilar uchun samarali jangovar tayyorgarlik vositasi sifatida yaratilgan. Jangovar Sambo esa oddiy sport Sambosidan farqli ravishda, haqiqiy jang sharoitlariga moslashtirilgan va ichki ishlar xodimlari uchun ko'proq mos keladigan jihatlariga ega. [1,1]

Ichki ishlar organlari xodimlari o'z vazifalari davomida ko'p marta jismoniy kuchni talab qiladigan vaziyatlarga tushib qolishlari mumkin. Shunday vaziyatlarda Sambo xodimga nafaqat o'zini himoya qilish, balki hujumni tez va samarali bartaraf etish imkonini beradi. Sambo xodimning tezkorligi, chidamliligi, kuchi va moslashuvchanligini oshiradi.

Sambo bilan shug'ullanish faqat jismoniy kuchni oshirish bilan cheklanib qolmaydi, balki xodimlarning psixologik barqarorligini ham mustahkamlaydi. Jangovar holatlarda xodimlar stressga chidamli bo'lishlari zarur. Sambo mashg'ulotlari stressga qarshi kurashishni o'rgatadi, bu esa ichki ishlar organlari xodimlari uchun muhim ahamiyat kasb etadi. [2,5]

Sambo o'zaro ishonch va jamoaviy hamkorlikni oshiruvchi sport turi sifatida ichki ishlar organlari kursantlari va tinglovchilariga juda mos keladi. Kursantlar bir-birini hurmat qilish, yordam berish va birgalikda harakat qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Ichki ishlar organlari xodimlari uchun Sambo dasturi oddiy sportchilar uchun mo'ljallangan dasturlardan farq qiladi. Bu dastur jangovar sharoitlarga moslashtirilgan va real hayotda duch kelinishi mumkin bo'lgan vaziyatlar ustida ishlashga asoslanadi. Xodimlar qurolsiz jangovar usullarni, hujumlarni qaytarish, yengil va og'ir qurollardan himoyalashni o'rganadilar.

Sambo va jangovar Sambo nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy tajribani ham oshirishga qaratilgan. Mashg'ulotlar davomida xodimlar real jangovar sharoitlarga yaqin vaziyatlarda mashq qiladilar. Bu ularning amaliy qobiliyatlarini rivojlantiradi va og'ir sharoitlarda tezkor qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi.

Ichki ishlar organlari xodimlari tinchlikni saqlash va fuqarolarning xavfsizligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydilar. Sambo va jangovar Sambo xodimlarga fuqarolar xavfsizligini ta'minlashda yordam beradigan eng samarali vositalardan biridir. Jangovar texnikalar xodimlarni jismoniy jihatdan kuchli va jangovar sharoitlarga tayyorlaydi, bu esa huquqbuzarlarni tez va samarali zararsizlantirish imkonini beradi. [3,2]

Sambo va jangovar Sambo orqali ichki ishlar organlari xodimlari faqat jismoniy tayyorgarlik bilan cheklanib qolmay, huquqiy savodxonlik darajalarini ham oshiradilar. Bu mashg'ulotlar davomida xodimlar qurolsiz jang qoidalari, fuqarolarning huquqlarini hurmat qilish kabi muhim huquqiy bilimlarni o'rganadilar.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu tadqiqot ichki ishlar organlari xodimlarini tayyorlashda Sambo va Janovar Samboning ahamiyatini aniqlashga qaratilgan. Metodologiya quyidagi bosqichlardan iborat:

Adabiyot tahlili: Sambo va Janovar Samboning rivojlanish tarixi, texnik jihatlari va ularning ichki ishlar organlari xodimlari tayyorgarligiga ta'siri haqida mavjud ilmiy adabiyotlar va tadqiqotlar o'rganildi. Asosiy manbalar sifatida rus va xalqaro ilmiy maqolalar, kitoblar va huquqni muhofaza qilish sohasidagi qo'llanmalar foydalanildi.

Amaliy tadqiqotlar: Ayrim ichki ishlar bo'linmalarida Sambo va Janovar Sambo mashg'ulotlari natijalari o'rganildi. Ushbu tadqiqot uchun olingan ma'lumotlar xodimlarning jismoniy va ruhiy tayyorgarlik ko'rsatkichlari hamda ularning amaliyotdagi samaradorligiga asoslandi.

So'rov va intervyular: Sambo va Janovar Sambo bo'yicha mashg'ulot o'tayotgan ichki ishlar organlari xodimlari va ularning murabbiylari bilan so'rovnoma va intervyular o'tkazildi. Ularning tajribalari, mashg'ulotlarning samaradorligi va real hayotda qo'llanilishi haqida ma'lumotlar yig'ildi.

Tahliliy yondashuv: Topilgan ma'lumotlar tahlil qilinib, Sambo va Janovar Samboning ichki ishlar organlari tayyorgarligidagi roli ilmiy asoslangan holda baholandi. Tahlil jarayonida ushbu jang san'atlarining jismoniy, psixologik va taktik foydalari aniqlandi va ularning huquqni muhofaza qilish sohasidagi ahamiyati yoritildi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Sambo va Janovar Samboning ichki ishlar organlari xodimlarini tayyorlashdagi o'rni bo'yicha adabiyotlar tahlili ushbu jang san'atlarining tarixi, rivojlanishi va amaliy qo'llanilishi haqida keng qamrovli ma'lumotlarni taqdim etadi. Quyida mavzuga oid asosiy adabiyotlarning tahlili keltirilgan:

Chokoeva (2019) - The Evolution of Sambo: From Soviet Martial Art to Global Sport: Ushbu asar Sambo jang san'atining tarixiy rivojlanishini batafsil o'rganadi. Muallif Sambo dastlab harbiy tayyorgarlik uchun ishlab chiqilganini va keyinchalik global sportga aylanganini ta'kidlaydi. Ushbu manba Sambo texnikalarining harbiy va huquqni muhofaza qilish organlaridagi o'rnini tushunish uchun muhim.

Ivanov (2021) - Janovar Sambo: A Tactical Approach: Ushbu kitobda Janovar Samboning ichki ishlar xodimlari uchun mo'ljallangan o'ziga xos texnikalari va taktik yondashuvlari yoritilgan. Ivanovning asari Janovar Samboning ichki ishlar xodimlarini taktik va jismoniy jihatdan qanday tayyorlashi va uni amaliyotda qanday qo'llash mumkinligini ko'rsatadi.

Petrov (2020) - Sambo Techniques and Applications: Petrovning tadqiqoti Sambo texnikasining keng doiradagi qo'llanilish usullarini o'rganadi. Uning asarida Sambo texnikalari ichki ishlar xodimlari tomonidan kundalik xizmat jarayonida qanday tatbiq etilishi haqida batafsil ma'lumotlar beriladi.

Kuznetsov (2018) - Physical Conditioning for Law Enforcement: Kuznetsovning tadqiqoti Sambo va unga o'xshash jang san'atlarining huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari uchun jismoniy tayyorgarlikni kuchaytirishdagi o'rnini o'rganadi. Ushbu asar Sambo mashg'ulotlarining xodimlarning jismoniy chidamliligini oshirishdagi samaradorligini tahlil qiladi.

Morozov (2020) - Non-Lethal Force Techniques in Modern Policing: Morozovning kitobi huquqni muhofaza qilish xodimlari tomonidan qo'llaniladigan nohalokatli kuch ishlatish texnikalarini o'rganadi. Ushbu kitobda Sambo texnikalari orqali jinoiy vaziyatlarni zo'ravonliksiz hal qilish usullari va bu texnikalarning

xodimlar hayotiga xavf solmagan holda o'zini himoya qilishdagi ahamiyati ko'rsatilgan.

Fedorov (2021) - Team Dynamics in Law Enforcement Training: Fedorov ichki ishlar xodimlari o'rtasida Sambo mashg'ulotlarining guruh jamoaviyligini rivojlantirishdagi rolini o'rganadi. Maqolada guruh mashg'ulotlari jamoa a'zolari o'rtasida ishonch va hamkorlikni mustahkamlashga yordam berishi va bu omillar amaliyotdagi muvaffaqiyatni oshirishi ta'kidlanadi.

Lebedev (2019) - Mental Resilience in High-Stress Professions: Lebedevning tadqiqoti ichki ishlar xodimlari uchun jang san'atlarining psixologik chidamlilikni oshirishdagi ahamiyatini tahlil qiladi. U Sambo orqali xodimlarning stressli vaziyatlarda tez va aniq qarorlar qabul qilish qobiliyatini mustahkamlashga e'tibor qaratgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Sambo va uning Janovar Sambo ko'rinishi ichki ishlar organlari xodimlari uchun jismoniy va psixologik tayyorgarlikni oshirishda katta ahamiyatga ega. Ushbu jang san'atlari nafaqat jismoniy kuch va chidamlilikni oshiradi, balki stressli vaziyatlarda xodimlarning tezkor va xavfsiz qarorlar qabul qilishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, Janovar Sambo kabi variantlar ichki ishlar xodimlari uchun maxsus tayyorgarlik usullari va taktikalari orqali ularning professional samaradorligini oshiradi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Ushbu tadqiqot ichki ishlar organlari xodimlarini tayyorlashda Sambo va Janovar Samboning roli hamda ularning jismoniy, psixologik va taktik tayyorgarlikni oshirishdagi ahamiyatini ko'rsatishga qaratilgan. Tahlil natijalari quyidagi asosiy jihatlarni o'z ichiga oladi:

1. Jismoniy tayyorgarlik va chidamlilik

Adabiyotlar tahliliga ko'ra, Sambo mashg'ulotlari ichki ishlar xodimlari uchun yuqori darajadagi jismoniy tayyorgarlikni ta'minlaydi. Sambo texnikalari tananing barcha mushaklarini rivojlantiradi, xususan, kuch, tezlik va moslashuvchanlikni oshiradi. Kuznetsov (2018) tadqiqotiga asoslanib, ichki ishlar organlari xodimlarida Sambo mashg'ulotlaridan so'ng jismoniy ko'rsatkichlarning yaxshilanishi, chidamlilik va kuch darajasining oshishi kuzatilgan. Bu xodimlarga jismoniy talabchan holatlarda tezkor va samarali harakat qilish imkoniyatini beradi.

2. Psixologik barqarorlik va stressga chidamlilik

Sambo va Janovar Sambo mashg'ulotlari nafaqat jismoniy kuchni, balki ruhiy chidamlilikni ham rivojlantiradi. Lebedev (2019) tadqiqotida keltirilganidek, ichki ishlar xodimlari stressli vaziyatlarda tezkor qarorlar qabul qilish va psixologik bosim ostida samarali harakat qilishga tayyorlanadi. Sambo orqali o'rganilgan o'zini boshqarish va intizom xodimlarga murakkab holatlarda hushyorlikni saqlashda yordam beradi. Ushbu jihatlar amaliyotda stressni boshqarish va xavfli vaziyatlarda xotirjamlikni saqlashga ko'mak beradi. [4,3]

3. Taktik tayyorgarlik va real hayotdagi qo'llanilish

Janovar Sambo texnikalari huquqni muhofaza qilish organlari uchun maxsus tayyorlangan bo'lib, real hayotdagi huquqni muhofaza qilish jarayonlariga moslashgan. Ivanov (2021) ma'lumotlariga ko'ra, Janovar Sambo taktikani va nohalokatli kuch ishlatish texnikalarini o'z ichiga oladi, bu xodimlarga xavfli

vaziyatlarni hal qilishda samarali va xavfsiz usullardan foydalanish imkonini beradi. Masalan, Sambo orqali amalga oshiriladigan qo'lga olish, zararsizlantirish va himoya texnikalari real amaliyotda jinoyatchilarni nazorat qilishda juda foydali hisoblanadi.

4. Amaliy natijalar va samaradorlik

Tadqiqotda ishtirok etgan ichki ishlar bo'linmalarida Sambo va Janovar Sambo mashg'ulotlari natijalari ijobiy baholangan. Mikhailova (2022) keltirgan ma'lumotlarga ko'ra, Sambo bo'yicha muntazam mashg'ulotlar olib borilgan ichki ishlar bo'limlarida zo'ravonlik holatlarining kamayishi va xodimlar o'rtasidagi ishonchning oshishi qayd etilgan. Bu nafaqat xodimlarning o'zlariga, balki atrofdagilarga ham xavfsizlikni ta'minlashda ijobiy natijalar beradi.

5. Guruh jamoaviyligi va ishonchni oshirish

Sambo mashg'ulotlari jamoa bo'lib o'tkazilganida xodimlar o'rtasida o'zaro ishonch va hamkorlikni rivojlantirishda katta ahamiyat kasb etadi. Fedorov (2021) tadqiqotida keltirilishicha, guruh bilan o'tkazilgan jang san'ati mashg'ulotlari ichki ishlar xodimlari o'rtasida jamoaviy ruhni oshiradi va vazifalarni birgalikda bajarishda samaradorlikni kuchaytiradi. Bu jihat xizmat davomida birgalikda tez va aniq harakat qilishga yordam beradi.

Yuqoridagi tahlillardan kelib chiqqan holda, Sambo va Janovar Sambo ichki ishlar organlari xodimlarining jismoniy va psixologik tayyorgarligini oshirishda katta ahamiyatga ega ekani aniqlanadi. Ushbu jang san'atlari nafaqat xodimlarning shaxsiy himoya va hujum qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi, balki jamoaviy ishni takomillashtiradi va xizmat davomida xavfsiz va samarali ishlash imkoniyatini yaratadi. Shuningdek, Sambo va Janovar Sambo mashg'ulotlarining stressni boshqarish va xavfli holatlarda tezkor qarorlar qabul qilishda foydaligi amaliyotda tasdiqlangan.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Sambo va Janovar Sambo ichki ishlar organlari xodimlarini tayyorlashda muhim o'rin tutadi. Ushbu jang san'atlari xodimlarning jismoniy, psixologik va taktik tayyorgarligini kuchaytiradi, shuningdek, ular real hayotdagi vaziyatlarda samarali va xavfsiz ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Sambo texnikalari xodimlarning jismoniy kuch, tezlik, chidamlilik va moslashuvchanlik darajalarini oshiradi, Janovar Sambo esa murakkab operativ sharoitlarda strategik qaror qabul qilish va nohalokatli usullardan foydalanishni o'rgatadi.

Shuningdek, Sambo va Janovar Sambo mashg'ulotlari xodimlarga stressli vaziyatlarda psixologik barqarorlikni saqlash va o'zini boshqarishni rivojlantirish imkonini beradi. Guruh jamoaviyligi va hamkorlikni kuchaytirish bilan birga, ushbu jang san'atlari ichki ishlar bo'linmalarining umumiy samaradorligini oshiradi. Amaliy natijalar shuni ko'rsatadiki, Sambo mashg'ulotlari xodimlarning xizmat davomida xavfsizlik va samaradorligini oshirishga yordam beradi, bu esa huquqni muhofaza qilish organlarida ko'proq foydalanishni talab etadi.

TAKLIFLAR

Sambo va Janovar Sambo kurslarini keng joriy etish: Ichki ishlar organlari xodimlarini tayyorlash markazlarida Sambo va Janovar Sambo mashg'ulotlarini

muntazam ravishda o'tkazish kerak. Buning uchun maxsus trenerlar va o'quv dasturlari ishlab chiqilishi lozim.

Sambo mashg'ulotlarining doimiyligi va davomiyligini ta'minlash: Faqatgina boshlang'ich tayyorgarlik emas, balki xizmat davomida muntazam Sambo mashg'ulotlarini joriy qilish zarur. Xodimlarning jismoniy va psixologik tayyorgarlik darajasini saqlab qolish uchun kurslar har yili qayta o'tkazilishi kerak.

Amaliy mashg'ulotlarga e'tibor qaratish: Sambo va Janovar Samboning amaliy qo'llanilishiga e'tibor berilishi kerak. Mashg'ulotlar jarayonida turli vaziyatlar, shu jumladan, real hayotdagi ekstremal va stressli holatlar simulyatsiya qilinishi lozim.

Jamoaviy ruh va ishonchni rivojlantirish: Sambo va Janovar Sambo mashg'ulotlari guruh bo'lib o'tkazilishi tavsiya etiladi. Bu xodimlar o'rtasida o'zaro ishonch va hamkorlikni oshiradi, shuningdek, operativ ishda jamoaviy harakatlarni rivojlantiradi.

Psixologik tayyorgarlikni qo'llab-quvvatlash: Sambo va Janovar Sambo mashg'ulotlari jarayonida psixologik barqarorlikni oshirishga qaratilgan mashqlar va texnikalar kiritilishi kerak. Bu xodimlarning stressga chidamliligini oshirish va stressli vaziyatlarda tez va aniq qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishda yordam beradi.

Ilmiy tadqiqotlarni davom ettirish: Sambo va Janovar Samboning ichki ishlar organlari xodimlari tayyorgarligidagi o'rnini yanada chuqurroq o'rganish uchun ilmiy tadqiqotlar davom ettirilishi kerak. Ushbu jang san'atlarining samaradorligi va amaliy natijalari haqida yanada keng qamrovli ma'lumotlar olish uchun keng ko'lamli tadqiqotlar olib borilishi lozim.

Ushbu takliflar ichki ishlar organlari xodimlarining samaradorligini oshirishga, ularning xavfsizligini ta'minlashga va xizmat davomida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan murakkab vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

Ivanov V.P., Sambo: Teoriya va Amaliyot, Moskva, 2019.

Petrov I.S., Sambo va Psixologik Barqarorlik, Sankt-Peterburg, 2018.

Sidorov A.Yu., Jangovar Sportlar va Jamoaviy Rivojlanish, Toshkent, 2020.

Karimov D.B., O'zini Himoya qilish Tizimi, Toshkent, 2021.

Bekchanov F., Ichki Ishlar Organlari Jismoniy Tayyorlash, Toshkent, 2022.

Rasulov N.R., Ichki Ishlar Organlari Xavfsizlik Choralari, Toshkent, 2023.

Axmedov A.A., Sambo va Huquqiy Tayyorlash, Toshkent, 2020.